

Keresztútakon.

Alapíge: Lukács XIV. 25—27.

Keresztény testvéreim! Mai elmélkedésünk alapjául a felolvasott ígéket azért választottam, mert ezek miatt gyakorló lelkészek is fordultak hozzám tanácsért és felvilágosításért, akiknek nehézségeik vannak hiveik körében e szavak helyes és elfogadható értelmezése körül s akik maguk is úgy érzik, hogy e szavak mögött a lelki életnek igen lényeges kérdései várnak megoldásra. A magam meggyőződése is az, hogy a felolvasott ígékben kifejezett érzések és gondolatok az emberi életnek legnagyobb fontosságú érzései és gondolatai, amelyeknek helyes megértésétől és alkalmazásától nemcsak az egyes embereknek élete, boldogsága és értéke van függővé téve, hanem azokkal az egész társadalom békéje, jóléte, haladása és fejlődése is a legszorosabb kapcsolatban áll. Ezekről az érzésekről és gondolatokról a sok százezer elmélkedés között, amelyek a keresztény világ gyülekezeteiben hetenként, sőt naponként elhangzanak, nem sok szó esik az azokhoz fűződő aggodalmak, kételkedések, nehézségek, félreértések, előítéletek, érdekek, elfogultságok és társadalmi konvencionális szokások és megrögzöttségek miatt. Lássunk ezek közül némelyeket.

*

A huszadik század gondolkozó embere egészen jogosan felvetheti a kérdést: Tanította-e valósággal Jézus azt, hogy „*aki meg nem gyűlöli az ő atyját és anyját, feleségét és gyermekeit, fitestvéreit és nőtestvéreit, sőt még a maga lelkét is, nem lehet az én tanítványom?*” Vannak nagyon sokan, akik erre a kérdésre igennel felelnek csak azért, mert az így van

megírva a bibliában, amelyet ők az Isten szavának hisznek és hirdetnek, s akik ezért magukat igazhitűeknek nevezik, míg a más véleményen levőket legalább is tévelygőknek tartják. Én Istenem, mi lenne az emberi társadalommal, ha ezek az igazhitűek követnék is azt, amit ők itt az Isten szavának hisznek, s tényleg meggyülnék atyjukat, anyjukat, feleségüket, gyermekeiket, testvéreiket és a saját lelküket is! Szerencsére ma már csak elfogult ósdiak és rajongó rombolók akadnak, akik az alapigének ilyen szószerinti értelmezésével akarnának a Jézus igaz tanítványainak, és az Isten gyermekeinek látszani.

*

A másik evangéliumban már azt találjuk, hogy Jézus nem is ezeket mondta, hanem az ő tanítványait oktatva, így nyilatkozott: *Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy békességet bocsássak e földre. Nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem, hogy fegyvert. Mert azért jöttem, hogy meghasonlást támasszak az ember és az ő atyja, a leány és az ő anyja, a meny és az ő napa között, és hogy az embernek ellensége legyen az ő házanépe. Aki inkább szereti az atyját és anyját, hogynem engemet, nem méltó én hozzám.* (Mt. X, 34-37.) Melyik tanítás már most az igaz, a valódi és a helyes, amelyet a Jézus követőjének követnie kell? Valószínűleg egyik sem. Mert az evangélium megírásakor, a Jézus halála után ötven vagy száz esztendővel, a Jézus valódi szavai már nem állottak hiteles szövegezéssel a görögnyelvű írók előtt. Hanem a két evangéliumi író a hozzájuk eljutott hagyományt kétféleképpen fogalmazta meg, úgy, amint az előttük jónak látszott. A saját irására mindenik reányomta a saját izlésének és egyéni felfogásának, valamint a saját kora lelki szükségletének sajátos bélyegét. Mind a két evangélium abból az átalakuló és forrongó időből való, amikor a zsidó, a keresztény, a görög, a római, az egyiptomi és perzsa vallásos gondolkozás és világfelfogás a nagy római birodalomban egymással találkozott, bejutott az egyes családok életébe is, és meghasonlást szerzett apa és fiu, anya és leány, férj és feleség, meny és napa, az ember és az ő házanépe között. Vajjon megszűnt-e már ez a harc, az ellenségeskedés, a gyűlölet, a meghasonlás a kereszténység győzelmével, elterjedésével és már közel kétezer esztendő múltjával?

Az ellentét az alapíge és Máté szerinti evangélium szavai között nyilvánvaló. Az alapíge szavai azt mondják a sokaságnak s így mindenkinek, hogy csak az lehet Jézusnak a tanítványa, aki meggyülöli atyját, anyját, feleségét és gyermekeit. A Máté evangéliuma azt mondja, hogy a Jézus tanításai meghasonlásokat idéznek elő még egy családnak a tagjai között is, de aki inkább szereti atyját és anyját, mint Jézust, az nem méltó Jézushoz. Az alapíge szavai ellentétben állanak Jézusnak legfenköltebb tanításaival, amelyek azt mondják, hogy a lelki élet alaptörvénye a szeretet Isten és ember iránt, amelyben benne vannak az összes törvények és próféták. Jézus azt tanította, hogy *„szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék, és imádkozzatok azokért, akik háborgatnak és kergetnek titeket. Mert ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi csoda jutalmát veszitek? Avagy a vámszedők is nem ugyanazt cselekszik-e?”* (Mt. V. 44-48). A Máté szerinti evangélium szavai pedig összhangzásban vannak a lelki élet örök törvényeivel és azzal az élettel, amelyre Jézus nekünk példát adott s amely az Isten előtt is kedves lehet. Jézus még az irástudónak is, aki elismerte, hogy a szeretet többet ér minden égő áldozatnál, azt mondotta: *„Nem messze vagy az Istenországtól.”* (Mk. XII. 34.), amilyen elismerő nyilatkozatot tudomásunk szerint soha egyik tanítványáról sem tett. Jézus meggyülölésre soha senkit nem tanított és nem buzdított. Ő gyűlölhette a bűnt, de szerette még a bűnöst is. Így a Jézus követése és a meggyülölés között semmi észszerű összeköttetés nincs és nem is lehet.

*

Taníthatott azonban Jézus — és tanított is — arról, hogy az élet szövevényes és egymást keresztező útjain mit kell tenniük és hogyan kell viselkedniük azoknak, akik az ő követői akarnak lenni. Jézus nemcsak zsinagógai törvényt magyarázó, útszéli prédikátor, vagy pusztai tanító volt, hanem egy ember, aki az élettel komolyan szembenézett, annak útjait járta s annak válságait is átélte. Hogy mennyi küzdelmen, megpróbáltatáson, tán nélkülözésen és üldöztetésen ment keresztül az a názáreti ifju ács az ő nyilvános fellépése előtt, arról tudomásunk nincs, csak sejtelmünk lehet abból a drámai leírásból, amely a megkísértés képletes leírásaiban fennmaradt. Jézus

nemcsak az égnek mardarait, a mezők liliomait és a kisdedek ártatlanságát látta és vizsgálta meg. Hanem nézte az embereket, akiknek szemeiből mindenki gerendákat látott kilógni. Látott vámszedőket és bűnösöket, látott eltévedt nőket, szorgalmas Mártákat és áhítatos Máriákat. Látott irástudókat a farizeusokat, akik a Mózes székében ültek, magukat mestereknek és doktoroknak hívták, de hasonlatosak voltak a meszelt sírokhoz, amelyek kívülről szépeknek tetszettek, belül pedig rakva voltak holtaknak csontjaival és minden undoksággal. Látott hamis prófétákat, akik juhoknak ruhájában jöttek az emberekhez, de belül ragadozó farkasok voltak. (Mt. 7-15.) Látott buzgó hittérítőket, kik megkerülték a tengert és a földet, hogy egy pogányt zsidóvá tegyenek. (Mt. 23-15). Hallotta a kiáltónak szavát a pusztában, hallott a Herodes születésnapjának megünnepeleséről és azon a Keresztelő János lefejeztetéséről. Megérte azt, hogy saját földieit a hegynek széléről akarták letaszítani, amelyen az ő városuk épült. Látott testi és lelki betegeket, akik körül úgy járt el, hogy eljárásáról legendák és csodák keletkeztek. A sántákat, a leprásokat meggyógyította, a vakoknak látását, a süketeknek hallását visszaadta, a halottakat feltámasztotta és a szegényeknek örömmizenetet hirdetett. Meggyülölte-e ő ezek közül csak egyet is személyileg?

Társadalmunk bomlasztó elemeinek legnagyobb logikai tévedése és erkölcsi hibája az, hogy nem a Jézus szelleme uralkodik fölöttük. Nem a hibát, nem a visszaélést, nem a gonoszságot, nem a gyarlóságot és elfogultságot gyűlölik meg és üldözik, hanem a személyt vagy társadalmi osztályt, akit vagy amelyet ők hibásnak tartanak és akik vagy amelyek az ők önző érdekeik ellen vannak, vagy azok ellen lenni látszanak. A hibát, a visszaélést, a gonoszságot ők maguk is fenntartják és ápolják. Meggyülölhetem-e én az én testvéremet azért, mert ő munkaadó és én munkás vagyok, ő kapitalista, én pedig proletár vagyok? S ha meggyülölöm, a Jézus követője vagyok-e? Meggyülölhetem-e apámat, vagy anyámat azért, mert ők tékozlók, nagyzólok, önhittek vagy hibájuk miatt éppen a tömlöcben vannak? Jézus is meghasonlásba jutott anyjával és testvéreivel, de vajon meggyülölte-e őket? Az evangéliumi leírás szerint „az övéi . . . eljövénnek, hogy megfogják őt, mert azt mondják róla, hogy magánkivül van.” (Mk. II. 21.) Egy más alkalommal anyja és testvérei beszélni akartak vele. Jézus

pedig „*kinyujtván kezét az ő tanítványaira, mondta: Ime, az én apám és az én testvéreim! Mert aki cselekszi az én menygyei Atyám akaratát, az nekem fiutestvérem, nőtestvérem és anyám.*“ (Mt. XII. 46-50.) Meggyülölte-e ezért Jézus az övéit, vagy az övéi őt? Ennek az állítására semmi adatunk nincs, de tagadására nagyon sok van.

Az elmondottak tán elég világosan mutatják, hogy alapigénk szószerinti értelmezése nem jézusi és nem helyes. Van azonban az alapigének még egy kifejezése, amelynek értelmezéséről elmélkednünk kell. Az alapige szavai szerint nem lehet a Jézus tanítványa az, aki meg nem gyűlöli „*még a maga lelkét is.*“ Hát meggyülölheti-e a Jézus tanítványa, aki eszméért küzd és áldoz, aki a jót akarja és munkálja, aki tudja és hirdeti, hogy a legnagyobb bűn a lélek ellen elkövetett bűn, meggyülölheti-e az még a maga lelkét is? Nem, atyámfiai. *A maga lelkét is* csak az gyűlölheti meg, aki már elvégezte a maga szerepét, aki, a Jézus nyelvén szólva, már erkölcsileg halott, aki életével csak pusztulást, nyomort, szenvedést okozott, akit vádol a lelkiismeret, egy élet hitványságának tudata. Csak az gyűlölheti meg *még a maga lelkét is*, aki olyan, mint a megízeltlenedett só, amely sem a földre, sem a trágyára nem alkalmas, hanem hogy kidobják és eltapossák az emberek. Lk. (XIV. 35; Mt. V. 13.) Sajnos, sokan lehetnek és sokan is vannak ilyenek. A Jézus igazi tanítványa pedig felveszi és viszi a maga keresztjét, de *a maga lelkét is* nem gyűlölheti meg, mert mindig van egy bátorító szava, egy helyeslő vagy helytelenítő tekintete, egy örvendő mosolya vagy búsuló tekintete, amellyel építheti Istennek az országát.

Alapigénk szavaiban így valami fogalomzavarnak, valami félreértésnek, valami logikai tévedésnek kell lennie. Vagy esetleg az író szavai nem voltak elégségesek és megfelelők annak az értelemnek, az igazságnak a kifejezésére, amit Jézus az utána menő sokaságnak tanított s amit ő más alkalommal is kifejezésre juttatott. A Jézust követő sokaságban volt és van olyan, aki azt mondotta vagy mondja ma is: *Követlek téged Uram, valahová mégy.* (Lk. IX. 57). Az ilyenek Jézus így válaszolt és válaszol ma is: „*A rókáknak barlangjuk van, az égi madaraknak fészük; de az emberfiának nincs fejét hová lehajtania.*“ Volt és van, akinek Jézus mondotta vagy mondja: „*Kövess engem,*“ de aki így válaszolt és válaszol ma is: *Uram,*

engedd meg nekem, hogy előbb elmenjek és eltemessem az én atyámat". Jézus ennek így válaszol: „Hadd temessék el a halottak az ő halottaikat; te pedig elmenvén, hirdessed az Isten országát. Volt a sokaság között, aki csak elakart bucsuzni azoktól, akik az ő házában voltak: „És monda néki Jézus: Valaki az ekeszarvára veti kezét és hátratekint, nem alkalmas az Isten országára". Mindezekről alapigénk írója tudósít minket. Ugyanezen tudósító szerint Jézushoz egy más alkalommal egy főember ment és kérdezte: „Jó mester, mit cselekedjem, hogy az örökéletet elnyerhessem?" Jézus így válaszolt: „Add el mindenedet, amid van és oszd el a szegényeknek... és jér, kövess engem. Az pedig ezeket hallván, igen megsomorodék; mert igen gazdag vala. És mikor látta Jézus, hogy igen megsomorodék, monda: Mily nehezen mennek be az Isten országába, akiknek gazdagságuk van. Mert könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, hogynem a gazdagnak az Isten országába bejutni". (Lk. XVIII. 18-25).

Hitem és meggyőződéselem szerint Jézus az alapigében szereplő sokaságnak is azt akarta tanítani, amit ezek a leírások tanítanak s ami a lelkiéletre és a Jézus követésére az élet keresztútjain döntő befolyással van. A Jézus követéséhez nem gyűlöletre, hanem áldozatra és önfeláldozó cselekvésre van szükség. A nagy lelket nem az önhittség, nem a nagyra-vágyás, nem a mindent birniakarás és nem is a meggyűlölés teszi nagyvá, hanem az igénytelen akarat, nemes elhatározás, az élet apró kényelmeinek felhagyása, sok, de nagyon sok esetben még a legerősebb és legszentebb családi köteleknek is megbontása és a testi örömöknek, vágyaknak és élvezeteknek feláldozása a lelkiélet oltárain. Jézus a sokaságnak és nekünk is ezt tanította, a róla fennmaradt mondásokban ezt hirdette és egész életével és halálával is ezekről adott nekünk példát, hogy amiképpen ő cselekedett, mi is aképpen cselekedjünk. Azt akarta mondani alapigénkben is, amit a Máté evangéliuma mond, hogy „aki inkább szereti atyját és anyját, hogy nem engemet, nem méltó énhozzám".

Ez nem is csak Jézusnak a tanítása, amely csak az üdvözülendő kiválasztottakra vonatkozik, hanem a társadalmi életnek a törvénye és a fejlődésnek elengedhetetlen feltétele is. A palántot ki kell ültetni, hogy az szép és virágzó növényé fejlődhessék. A csemete átültetés által lesz terebélyes fává és

hoz izletesebb gyümölcsöket. A gyermekeknek el kell hagynia a szülői házat, ha a társadalomnak hasznos tagjává akar lenni. A leánynak el kell hagynia anyját, hogy hivatást kapjon az életben. A szülőnek nélkülöznie kell gyermekeit, hogy azok is megtalálhassák a maguk útjait és lehessenek valamikké az életben. Ez sóhajtások és könnyhullatások között, szívfájdalmak és áldozatok árán, de nem meggyülölés kíséretében történik helyesen. Aki csak naggyá, hőssé vagy éppen vértanuvá lett az emberi társadalom érdekében, az nagy áldozatokat is hozott azért, amely áldozatok nélkül egyikük sem lett volna naggyá, azzá, amivé lett. A próféták és Jézus, a hitvallók és szentek feláldozták családi érdekeiket. A tudomány áldozatai, a szabadság hősei a szoros kapun és a keskeny úton lettek nagyokká. Kolumbust és társait vagy a földszarkok kutatóit családi érdekeik és kényelmük nem tartották vissza attól, amire magukat hivatottaknak érezték. Az amerikai pilóta a zsebébe tett egy kevés szendvicset és átrepülte a nagy óceánt, mert magát erre hivatottnak érezte, Értékessé az élet csak úgy lehet, ha áldozatokat tud hozni. Hány meg hány ezer élet tűnik el úgy, hogy áldozatot kicsinyes tekintetek, kényelemszeretet, vagy rideg önzés miatt sohasem hoz. És hány meg hány élet, mennyi erő és tehetség merül ki és tűnik el nyom nélkül, hiu élvezetek, kicsinyes kényelmek keresésében vagy éppen a társadalmi jóllét és fejlődés akadályozásában és a gyűlölet terjesztésében.

De az igaz kereszténynek, aki Jézusnak követője vagy tanítványa akar lenni, meg van a maga biztos és csalatkozhatatlan iránytűje az életnek sok irányu és egymást keresztező útjain a saját öntudatában és lelkiismeretében. Amikor az életben utat kell választanotok, nézzétek ezt az iránytűt, az megmutatja az utat, az Istennek is tetsző élet útját. Én nem hiszem, hogy lenne ember, aki ne tudná, ne érezné, hogy mikor tér ő el a helyes útról. Az igaz út néha göröngyös, néha tövises. Fáradtságot és önfeláldozást kíván. Nem is vezet az mindig csak a templomba, hanem ahelyett a létfenntartás vagy a másoknak való szolgálás kötelességét rójjá reátok. De életetek csak akkor ér valamit, ha ezen az úton állhatatosan megmaradtok még akkor is, ha az a keresztfára vezet. Ámen.

Imádság a megpróbáltatásokban.

Alapíge: Máté 26. r. 36—46. v.

A fölolvassott bibliai részlet Jézus élete történetének a legszomorubb és legmegrázóbb fejezetét foglalja magában. Hiszen eddig is nehéz harcok és súlyos megpróbáltatások tövisei között haladt pályája. Már mint kisgyermek és ifju ette az árvaság kenyerét s hordozta a családfenntartás nehéz keresztjét. Nyilvános fellépése előtt nehéz lelki harcot állott ki a pusztában, amidőn testi és földi gondok sötét kísértései el akarták téríteni isteni hivatásától és küldetésétől. Első fellépése alkalmával, Názáretben, éppen azokban kellett keservesen csalódnia, akis szivéhez a legközelebb állottak. Rövid három évi működése állandó harc és küzdelem volt a tekintélyüket és befolyásukat féltő farizeusokkal és írástudókkal, akik most nyílt küzdelemben, majd pedig alattomos eszközökkel törtek megrontására. De eszessége és ügyessége az útjába vetett törököt szerencsésen elkerülte s lépésről-lépésre haladt élete célja felé.

De most a legsúlyosabb próba előtt állott. A lenni vagy nem lenni, az élet és halál kérdése állott előtte. Itt és most dűl el, hogy vajjon Istentől küldött proféta-e, aki az ügyet, amelynek szolgálatába állott, többre becsüli az életnél, vagy közönséges „hitető“, aki csak a maga dicsőségét kereste; hogy a testének vetett-e veszedelmet, vagy a léleknek örökéletet; hogy azt a „széles utat“ választja-e, mely a halálra vezet, vagy a „keskeny ösvényt“, mely az életre viszen? Óh minő gyötrelmes órák lehettek azok, melyeket a Mester a Getsemáné kertjében töltött! A János szerint való evangélium ez éjszaka kínos gyötrelmeit nem említi. Ő Jézust a maga isteni dicsőségében és hatalmában fölülképzelte e földi élet szenvedéseiben, csalódásain és megpróbáltatásain. Szerinte Jézus isteni méltóságában

és hatalmában csak uralkodik és parancsol s ég, föld engedelmeskedik neki. De annál hívebb és igazabb képet ad a másik három evangélium a getsemáni kert verejtékes éjszakájáról.

Ime, egy 33 éves emberi élet áll előttünk, aki lelkében nagy és szent hivatás-érzettel föllépve, szembe száll korának kicsinyes gondolkozásával, alantos észjárásával, külsőségekben és életnélküli cselekedeteken alapuló vallásosságával, hogy a mesterségesen csinált, hamis bálványokat ledöntse s helyükbe az egy igaz Isten akaratát és tiszteletét írja be a szivekbe s ez által megalapítsa Isten országát. Óh minő szent, de milyen nagy cél, milyen távolba menő eszmény, amelynek megvalósítására nem három esztendő, de egy hosszú emberi élet is kevés volna. Még alig érkezett el a fundamentum lerakásához. A hegyi beszéd örök értékű igazságaiban, példázatainak mélységes értelmében, közkézen forgó mondásaiban még csupán a körvonalait rajzolta meg annak az eljövendő szép lelki világnak, amely ihletett lelke tükrében olyan ragyogónak látszott. Óh mennyi még a tenni való! Milyen távol van még a cél, amikor nyugodtan elmondhatná: „Atyám a munkát, melyet reám bízál, elvégeztem!”

De ime, itt van a rettenetes emberi tragikum, ahol minden földi erő megtörik és minden emberi akarat meptorpan a viszonyok és körülmények kényszerén. Aki eddig olyan biztos és határozott fölényvel utasította vissza a sátán minden incselkedését, aki mint gyöngé pókhálót tépte szét az emberi ravaszság által részére elhelyezett kelepceket: most a mostoha sors olyan csapdába juttatta, ahonnan még az ő élesen látó és mélyre tekintő szemei sem látják a kivezető utat. Kétféle választás lehetséges. Vagy élmenekül ellenségei előtt s megmenti életét, de ezzel elveszíti az ügyet, melynek szolgálatába állott, vagy áldozatul adja magát s lemond ifjui élete vágyairól, reményeiről és eszményeiről, de ezáltal megmenti eszméi és tanításai igazságát. Az élet és a halál eme nagy kérdése fölött gyötrődött Jézus a Getsemáné kertjében a fölolvastott bibliai részlet tanúsága szerint. Ez a leírás őt egészen az emberiesség korlátai között állítja előnkbe. Mert vajjon, ha ő csakugyan bírt volna azokkal az isteni tehetségekkel és hatalommal, melyekkel a későbbi legendák szerint betegeket gyógyított, halottakat feltámasztott, viharokat lecsendesített: nem lettek volna-e villámai, hogy lesújtsa árulóira s megtisztítsa maga előtt az

utat, melyen álnok eszközökkel feltartóztatták? De e helyett mit látunk? Azt, hogy Jézus egész éjjel nyugtalan. Egyik helyről a másikra megy. Most a magányt keresi, majd tanítványait kéri, hogy virrasszanak és vigyázzanak vele. Mintha kerülné volna az embereket, de mégis éreznie kellett, hogy az ilyen nehéz helyzetekben az egyedülvalóság milyen kétségbeejtő s milyen jól esik, ha együttérző emberekkel megoszthatjuk kétségeinket és fájdalmainkat. De amikor azt kellett látnia, hogy még a tanítványai is mennyire érzéketlenek fájdalma és gyötrődése iránt: akkor keserősége a kétségbeesésig fokozódik, mert érezte, hogy „a lélek kész, de a test erőtelen” s kínjai közt így sóhajt fel: „Felette igen szomorú az én lelkem mind halálig. Maradjatok itt és vigyázzatok én velem”. Azonban a tanítványok elaludtak.

Egyedülvalóságának érzetében, most már lelkét magasabb tájak felé irányította. Kereste a mennyei Atyát, akiről azt tanította, hogy ha mindenki elhagyná is, de az soha el nem hagyja. Lelke a hit szárnyain felemelkedett ahhoz, akitől vette életét, küldetését, ihletését. E földről felemelkedve, kapcsolatot keresett az éggel; az emberekben csalódva, gyermeki bizalommal borult az élő Isten atyai keblére. Jézus imádkozott!

Minden imádság kettős forrásból fakadó: emberi kicsinyiségünk és gyarlóságunk érzetéből s az élő Istenben való hitből. Imádkozunk, mert érezzük, hogy vannak vágyaink és reményeink, amelyeket önerőnkön megvalósítani nem tudunk; hogy vannak helyzetek, amelyekből emberi erőnk és korlátoltságunk miatt nem menekülhetünk. Imádkozunk, mert magunk felett egy felsőbb hatalmat, egy örök gondviselést érzünk, aki a veszélyekben szabadítónk, a sötétségben világosságunk s a csapások idején vigasztalásunk. Az imádság emberségünknek csalhatatlan közös vonása. Szárny, amellyel a földről emelkedni tudunk. Sóhajtás, amely emberi kebelből fakad, de az élő Isten trónjához emelkedik. Emberi érzelem, mely az Isten szentségében megtisztul. Földi szem, amely a világokat kormányzó és megtartó hatalom felénk nyújtott kezét látja. Gyermeki kar, mely egy jóságos Atyát szorít keblére. Üdítő forrás, mely a tikkadt léleknek enyhülést ad. Értelem, amely megvilágosítja életünk útjait. Akarat, amely csodákat teszen. Lelkiismeret, mely hivatásunk igazi útjára térít. Olyan, mint a Jákób lajtorjája, mely a puszta földjéről az égig ér. Emberi gyarlóságból fakad, de hőssé

magasztosítja a gyávát, bátorrá a félénket, erőssé a gyöngét. Tehetetlenségünkől kiemel s Istennek munkatársává tesz. Ilyen volt Jézus imádsága is. Az emberi gyarlóság tudatából származott, de Isten akaratának végrehajtójává emelte át.

Hogyan is imádkozott Jézus? „Atyám, ha lehetséges, muldjék el tőlem e pohár: mindazonáltal ne úgy legyen amint én akarom, hanem amint te“. Az emberek általában háromféle felfogást táplálnak lelkükben az imádságról. Vannak, akik csodát várnak tőle; akik abban a hitben imádkoznak, hogy Isten az ő kérésükre felforgatja a természet örök szép rendjét s megállapított, bölcs törvényeit s kívánságuk szerint most esőt, majd napsugárt bocsát a földre. Vannak, akik azt várják, hogy Isten a maga szent akaratát imádságukra változtassa meg s a rájuk mért csapást másra fordítaná át. Pedig Isten akarata változhatatlan. Azt sem Uram, Uram kiáltásokkal, sem hangos és bőbeszédű imádkozással megváltoztatni nem lehet. Amint a szél fúj, ahova akar, de nem tudod honnan jött és hová megy: úgy az Isten akaratát ember föl nem tartóztathatja. Valóságos Istenkisértés az, amikor Istent önző és alantas céljaink eszközévé akarjuk tenni. Mindenütt, ahol az ember azért imádkozik, hogy munkanélkül meggazdagodjék, küzdelem nélkül babérokat arasson, érdem nélkül előre jusson, igazság és becsület nélkül boldoguljon, hit és jócselekedet nélkül a mennyországba jusson: ott csodákat vár az imádságtól. Az ilyen csodaváró imádság nem igaz imádság. Olyan, mint a hizelgő beszéd, a hamis mosoly vagy az áruló csók.

Az emberek egy másik csoportja az imádságról azt a felfogást táplálja, hogy az teljesen értéktelen s annak semmi hatása nincsen. Ezek így gondolkoznak: Az imádsággal Istenre hatni nem lehet. Akaratát megváltoztatni nem tudjuk. A mi imádságunk után is minden úgy történik, ahogy ő akarja. Különben is Ő, aki mindent tud és lát: ismeri a mi vágyainkat és kívánságainkat, mielőtt kérnök tőle. Ezért fölösleges minden imádság. Akik így gondolkoznak, azok abban a hitben élnek, mintha az imádság nem mi érettünk, a mi gyöngeségünk és gyarlóságunkért, hanem Istenért volna.

E két szélsőség között van az igazi keresztény vagy a jézusi imádság. Ez az imádság nem külső cselekedet, hanem „érzelmi tény“. A vallásos hitnek olyan önkénytelen megnyilatkozása, „mint az örömezerzetének a mosoly, a dal, mint a fáj-

dalom érzeteeek a könny, a jajj, mint a vágnak a sóhaj, mint a szeretetnek az ölelés". Nem a rabszolga könyörgése a hatalmas Úr előtt, akit szép szóval vagy sok könnyel tud megnyerni, hanem a fiu bizalma az iránt, aki nem várja, hogy kérjünk, mert jobban tudja, hogy mire van szükségünk, mint önmagunk. Az igazi keresztény imádság kibontakozik és fölülemelkedik az önzés szűk korlátain s nem az Isten akaratát kívánja a maga szolgálatába állítani, hanem Ő emelkedik fel az Isten akaratához. Nem dicsekedés, nem panasz és zúgolódás beszéde, hanem alázatosság, engedelmesség, lelki békesség és szent megnyugvás, amely mindig így végződik: „Ne úgy legyen, amint én akarom, hanem mint te“.

Jézus lelki világa e magányos és szívből fakadó imádság hatása alatt egészen átalakult, megváltozott. Amig eddig a maga egyéni életét, testi vágyait és reményeit nézte, most egyszerre Isten akaratának adta át magát. Nyugtalansága helyett lelki békeség szállotta meg. Bizonytalan tépelődése, elszánt akarattá változott. Félelme, bizó bátorsággá magasztosult. Miként ezelőtt három évvel a pusztában, most is a kísértő gondolatok eltávoztak lelkéből s az élő Isten angyalai rajongták körül. És ő, aki nem sokkal azelőtt arccal a földre esve imádkozott, most felemelkedett s nyílt homlokkal nézett szembe sorsával. Letörölte arcáról a verejték gyöngyöket s homlokát az égi béke glóriája ragyogta körül. Mig korábban a tanítványaitól várt vigasztalást és bátorítást, most így inti őket: „Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek“. Majd hozzá tette: „Keljetek fel, menjünk! Ime elközelgetett, aki engem elárul“. És szembe ment ellenségeivel. Szemében az elszántság tüze ragyogott s rálépett arra az útra, amely a Golgotán keresztül az örök élet és a halhatatlanság dicsőségéhez vezetett.

Ime keresztények, előttünk áll a Getsemáné kertjének meghatározó, de egyben fölemelő tanúsága. Nem egy isteni mindenhatósággal felruházott lényt látunk itt küzködni a sötét éjszakában, hanem egy töprengő embert, aki osztozott a mi földi sorsunkban s ezért tekinthetünk reá úgy, mint a példányképünkre. Minket is egyen-egyen, de egyházilag is akárhányszor súlyos helyzetbe sodor s nehéz megpróbáltatásoknak teszen ki az élet. Ijesztő sötétség vesz körül, mint Jézust a Getsemáné kertben. Bármerre tekintünk, csak a halál és kétségbeesés rémei intgetnek felénk. Nincs barát, aki mentő kezet nyujtana s vigasz-

taló szót szólana. Mintha minden szem behunyva s minden lelkiismeret mély álomba merült volna körülöttünk. Nincs akivel megosszuk fájdalmunk és gyötrődésünk kínjait. Hova meneküljünk életünk eme kísérteties napjaiban? Hol keressünk gyógyító balzsamot akkor, amikor mi is elmondhatjuk a Mesterrel: „Szomorú az én lelkem mindhalálig”. Tekintsünk az égre s ő vele buzgó imádságban kérjük a vigasztalás Istenét: „Atyám, ha lehetséges, muljék el ez a keserű pohár”.

De talán azt mondjátok erre, hogy sokkal mélyebb a ti szivetek sebje, minthogy azon az imádság segíthetne és sokkal sötétebb a ti lelketek, minthogy abban a legszebb imádság is világosságot gyújthatna. Sőt talán már sokszor elmerültetek az áhítatosság tengerébe s buzgó imádsággal ostromoltátok az eget, de kérésetekre semmi választ nem kaptatok, mintha számotokra be volnának zárva az isteni kegyelem ajtói? Mindez megtörténhetett. Megtörténhetett akkor, amikor imádságotok a puszta megszokásnak, az üres szavaknak, az elfogult önzésnek volt az imádsága; amikor bizonyos, előre meghatározott célból imádkoztatok s Istent egyéni céljaitok szolgálatába kívántátok állítani. Óh az ilyen imádság nem imádság, hanem istenkáromlás. De próbáljátok meg egyszer avval az élő és erős hittel imádkozni, amely „hegyeket tud kimozdítani helyéből”; azzal a lemondással s Isten akaratán való teljes megnyugvással keresni az ég vigasztalását, amellyel Jézus kereste s akkor meglátjátok, hogy körülöttetek is a kietlen pusztaság paradicsommá s az ijesztő sötétség reménytadó világossággá változik. Akkor majd lelketekből eltávoznak a kétségbeesés sötét madarai s helyettük megjelennek a vigasztalás olajágát hozó szelid galambok, melyek egy szebb jövő boldog sejtésével derítik fel csüggedt lelketeket. Ámen.

Kolozsvár.

Vári Albert.